

Parfotaläkariden bygger på
möjligheterna att lokalt rekrytera
ungdomar som genomgått åt-
minstone 5-6 års grundskola.

den bygger på möjligheten att lokalt
rekrytera ungdomar som genomgått
åtminstone 5-6 års grundskola.
Systemet är därför ogenomförbart
eller mindre framgångsrikt i Afrikas
länder söder om Sahara.

Stabila förhållanden och ansvars- ämnande — hur länge?

Mycket av utvecklingen i Kina byg-
ger på stabila familjeförhållanden
och ansvarskänning för barn och
äldringar. Skilsmässor är sällsynta
och får ej äga rum under pågående
graviditet och ett år efter barnets fö-
delse. Många frågar sig, helt natur-
ligt, om hela denna, ganska idylliska
bild av en nation i utveckling kan
bestå eller om inflytande från Väs-
terlandet successivt skall ändra
ideologi och metoder. Då det gäller
intelligentia och akademiker har
man redan gett avkall på kravet på
periodiskt kroppsarbete ute i sam-
hället, och sålunda tummat på den
proklamerade jämställdheten mellan
utövare av manuellt och intellektu-
ellt arbete. Vetenskap och expertis
har getts ökat värde. Kanske kan
gradvis den orubbliga lojaliteten och
kollektiva solidariteten naggas i kan-
ten, och därmed de politiska ideolo-
gierna. Vad kommer Kinas 2,2 milj
TV-apparater (1980) att betyda? Fa-
miljemönstret kan komma att modi-
feras och morgondagens kines kan-
ke inte accepterar enbarnsfamiljen
som norm (för nationens skull), och
inte heller en tillvaro där sexuallivet
uppenbarligen bortrationaliserats.

Förhållandena i Kina är svårgrip-
bara för oss också på grund av lan-
dets och nationens dimensioner. Be-
folkningen utgör nära en fjärdedel
av hela mänskligheten. Vid jämfö-
relser med exv Sverige måste man
hela tiden multiplicera med hundra.

Liksom i Sri Lanka har Kina
åstadkommit sin snabba utveckling
trots en mycket låg BNP per capita.
Kineserna är fortfarande fattiga. En-
dast 1-3 % av inkomsten går till
hälso- och sjukvård (i USA ca
10 %). Standarden på sjukvården
varierar inte bara mellan stad och
landsbygd utan är betydligt mindre
utvecklad i de oändliga glesbygderna
i norra och västra delarna av det
kinesiska imperiet. Å andra sidan
har man inga problem som kan jäm-
ställas exv med de färgades i USA
eller med slumkvarteren i Bronx,
som är författarna Sidel's grannar.

En meningsfull socialmedicin

För fyra år sedan hade jag nöjet att i
Socialmedicinsk Tidskrift (nr 10/
1979) anmäla ett tidigare jättearbete
av samma författarpar, "A Healthy
State" (kommit i ny upplaga 1983),
där man jämför hälso- och sjukvår-
den i Storbritannien, Sovjetunionen,
Kina och Sverige med varandra och
med utvecklingen på motsvarande
områden i USA. Tidigare har Sidels
tillsammans utgivit bla boken
"Serve the People" (om Kina), och
Ruh Sidel har skrivit den uppmärks-
ammade boken "Urban Survival",
som bygger på ingående intervjuer
med åtta kvinnor i NY.

Victor och Ruth Sidel har tillfört
socialmedicinen helt nya dimensio-
ner. De är insatta i socialmedicinens
traditionella ämnesområden: epi-
demiologi, preventiv medicin och ad-
ministrativ medicin. Har arbetat
många år med problemen hos slum-
befolkningen i Bronx, och med stora
nationella sociala problem i USA. I
motsats till det mesta av socialmedi-
cin i Skandinavien har de också vid-
gat vyerna och adderat globala
aspekter till de lokala och nationel-
la. WHO har också flitigt utnyttjat
Victor Sidel's unika kunnande. Helt
visst har också arbete med hemma-
problemen i USA och Bronx berikats
av parets "gränslösa" social-
medicin, som är medicinsk tvärve-
tenskap i bästa tappning.

I denna form är socialmedicinen
otvivelaktigt den mest behövliga
specialiteten i internationellt ar-
bete.

I den formen är socialmedicin
otvivelaktigt den mest behövliga
specialiteten i internationellt arbete.
Ingen kan se så objektivt på pro-
blemlistan och prioritera så obö-
hörligt efter lönsamhet och bestän-
de utvecklingseffekt som socialme-
dicinaren. Den otroligt låga hälso-
och sjukvårdsbudgeten i de flesta u-
länder (i Etiopien 2000 gånger lägre
än i Sverige, räknat per capita)
tvingar till detta synsätt. Vatten och
avlopp och latrinbyggande slår där-
för ut tänkbara insatser då det gäller
avancerad sjukvård såsom strålbe-
handling av cancer och hjärtkirurgi.
Kina har kommit långt i detta realis-
tiska sätt att prioritera.



Ungdom i riskzon

Identitetsutveckling

INGA SYLVANDER

UtbildningsproduktionAB

Under temat Ungdom i riskzon ger
Socialstyrelsen ut en serie böcker,

som handlar om tonåringar i dagens samhälle.

Identitetsutveckling är den första i denna serie och kommer att följas av en bok om ungdomsarbetslöshet. Huvudförfattare till Identitetsutveckling är psykolog Inga Sylvander, tidigare chefspsykolog på PBU. Till sin hjälp med denna bok har hon haft många barn-, ungdoms- och vuxenpsykiatriska experter, verksamma i vårt land.

I förordet skriver Barbro Westerholm att Socialstyrelsen ser ungdomens levnadsvillkor som en av dagens viktigaste samhällsfrågor. Socialtjänstlagen ställer krav på beslutsfattare att ta initiativ och agera såväl förebyggande som när ungdom redan hamnat i riskzonen. Denna skrift är särskilt tänkt att vara till hjälp för personal inom socialtjänstområdet, men vänder sig även till andra, som arbetar med ungdomsfrågor.

Det har kanske alltid gjort ont att vara ung, att utvecklas från barn till ungdom. Frågan är om inte ungdomen idag har det svårare än förr, skriver Inga Sylvander i inledningskapitlet. Hon fortsätter med att beskriva den resignation och hopplöshet, som ungdomar känner idag. Högstadieläverna utgör på sina håll inte längre disciplinära problem därför att många elever snarare är passiva och håglösa än aggressiva och bråkiga och därför inte syns och hörs lika mycket som tidigare. Resignationen och hopplösheten kan ha många orsaker och boken behandlar bl a den ökande utslagningen i skolan och på arbetsmarknaden. Dagens ungdom har också en ungdomskultur, uppbackad av kommersiella intressen, att värja sig mot eller att slukas av. Ungdomar behöver föräldrar och andra vuxna påpekar författaren, och uppmanar fler vuxna att ställa upp för de ungdomar, som finns i deras närhet, att "släppa till sig" som identifieringsobjekt.

Boken ger, utifrån en utvecklingspsykologisk ram, en beskriv-

ning av den fysiska och psykiska utvecklingen under den tidiga puberteten. Flickors och pojkars kroppsliga utveckling beskrivs, liksom de psykiska förändringar, som är vanliga under denna tid.

Identitetsutveckling börjar redan hos det lilla barnet och perioder av frigörelse innebär steg mot att finna en egen identitet. Vägen dit är lång och svår och barnet behöver mycket stöd för att lyckas. Bokens centrala kapitel handlar om adolescensen, dvs åldersperioden 13–14 år till 16–18 år. Här beskrivs viktiga psykologiska skeenden såsom moralutvecklingen, frigörelseprocessen och sexualitetens utveckling. Vi får här del av författarens djupa kunskaper och långa erfarenhet av psykologiskt arbete bland barn och ungdom. Hon ger både fängslande, skrämmande realistiska och lärorika skildringar av dagens storstadsungdom och de svårigheter de kan möta i familjen, i skolan, inför yrkesvalet eller på fritiden.

Ett särskilt kapitel ägnas invandrarungdomars specifika identitetsproblematik. "Att få behålla sitt hemlands uppfostringsmönster är nödvändigt för att kunna behålla sin identitet." Psykolog Inga Gustafsson, som speciellt studerat uppfostringsmönster hos minoritetsgrupper, menar att "försvenskningen" av barnen via daghem och skolor skapar sprickor i kontakten mellan föräldrar och barn. Om inte förr så uppstår konflikter mellan tonåringen och dennes föräldrar då det gäller sexualiteten, där vår svenska syn är så främmande för de flesta invandrare.

Avslutningsvis beskrivs olika former av störningar, som kan uppstå under tonårsperioden. Det ges också upplysningar om var man kan söka hjälp samt vilka behandlingsformer, som kan bli aktuella.

Boken är som helhet mycket informativ och ger genom de korta men illustrativa exemplen en förståelig bild av de behov och svårigheter dagens ungdom upplever. Boken är

värd att läsas av flera än "personer inom socialtjänsten" och min förhoppning är att den också ska nå fram till dagens tonårsföräldrar. Det är inte enbart under graviditet, BB och BVC-tiden vi behöver kunskaper om föräldraskap och barns behov. Boken skulle säkerligen inspirera till många diskussioner och berika de dåligt besökta föräldramötena på högstadiet om tonårsföräldrarna fick denna bok i sin hand.

Monica Ohlsson

Utmärkt kurslitteratur om barnmisshandelsfrågor

Du skall icke slå.

DAGMAR LAGERBERG

Liber förlag

I många länder och kulturer bedöms psykiskt och fysiskt våld mot barn som nödvändiga inslag i barnuppfostran. Barnmisshandel som företeelse och problem har emellertid uppmärksamats alltmer och i västvärlden börjar vuxnas övervåld mot barn ifrågasättas.

I Sverige har vi tidigt försökt att kontrollera och begränsa barnmisshandel genom lagstiftning. Den barnavårdslagstiftning som växt fram under 1900-talet har haft det klara uttalade syftet att skydda svaga och utsatta grupper av barn: fosterbarnen – de oäkta barnen – de övergivna och föräldralösa barnen – de vanvårdade och försummade barnen – och barn som misshandlas.

Också i dagens svenska välfärdssamhälle far barn illa. Djupgående konflikter och känslomässiga störningar kan leda till att föräldrar eller vårdare i kris- och stressituationer misshandlar sina barn. Föräldrar är i sådana fall i lika stort behov av hjälp som det misshandlade barnet. All erfarenhet och alla resurser som finns att tillgå behöver därför mobiliseras för att hjälpa familjen.

Den intensiva barnmisshandels

ebatten i massmedia under 1970-
let, där bl a Berit Hedeby fungera-
e som braständare, framhävde på
t ibland brutalt sätt hur utlämnade
barnen är och behovet av ett funge-
ande rättsskydd för barnen, liksom
behovet av bättre kunskaper om
problemområdet hos de yrkesgrup-
per som arbetar med barn.

Under det senaste årtiondet har
litteraturen om barnmisshandel
ökad. Framförallt är det amerikans-
ka forskare och läkare som har bi-
ragit med kunskaper inom områ-
det. Men även svenska undersök-
ningar har genomförts bl a på initia-
v av Socialstyrelsen, Allmänna
barnhuset och Rädda Barnen. Äm-
nesområdet har efterhand blivit
svårt att överblicka. Hittills
har det inte funnits någon bok som
ett en samlad och lättöverskådlig
bild av de kunskaper och behand-
lingsfarenheter som idag finns om
barnmisshandel.

Dagmar Lagerbergs bok: *DU
KALL ICKE SLÅ* fyller detta syf-
te. Boken har getts ut på Liber för-
lag, som tidigare publicerat en bok
av samma författare med titeln: *För-
draväld mot barn*. Den första bo-
ken var en litteraturstudie, som
framförallt redovisade olika teorier
och förklaringsmodeller. *DU
KALL ICKE SLÅ* kan sägas vara
en uppföljning och breddning av äm-
nesområdet, som omfattar både
fysisk och psykisk barnmisshandel
av barn.

Boken har följande kapitelindel-
ning:

- 1. Inledning
- 2. Historiska och kulturella aspek-
ter
- 3. Vad menas med barnmisshandel
– barn som far illa?
- 4. Hur vanligt är våld mot barn?
- 5. Orsaker
- 6. Tecken och signaler: Barn
- 7. Tecken och signaler: Föräldrar
- 8. Lagstiftning
- 9. Handlägningsprinciper och
stödsatser.

Tyngdpunkten i boken ligger på
beskrivning av orsakssammanhang,

riskfaktorer och signaler som är vik-
tiga att uppmärksamma. Vid sidan
av det rikliga kunskapsstoffet lyfter
Dagmar Lagerberg också fram olika
värderingar och synsätt som ger sig
till känna i det praktiska arbetet med
barn som far illa och som skapar
konflikter inte minst i samarbets-si-
tuationer.

Ty en förutsättning för att behöv-
liga hjälp- och behandlingsinsatser
skall kunna frigöras för barn och för-
äldrar, är ett nära samarbete mellan
sjukvård, barnpsykiatri, barnhälso-
vård och socialtjänst. Som exempel
på ett sådant samarbete kan nämnas
att länsgruppen för barnmisshan-
delsfrågor i Östergötlands län arbe-
tat fram förslag till rutiner för hand-
läggning av barnmisshandelsären-
den inom både sjukvård och social-
tjänst. Rutinerna tillämpas över hela
länet sedan drygt ett år tillbaka.

Som tidigare påpekats behöver all
erfarenhet och alla resurser som
finns att tillgå mobiliseras för att
hjälpa familjerna. Dagmar Lager-
bergs bok är ett viktigt inslag i det
kunskapsmässiga mobiliseringsar-
betet, och boken rekommenderas
varmt som kurslitteratur för berörda
yrkesgrupper.

Britt Persson

Livsstilen – ett nyckel- begrepp för äldrepolitik och äldreomsorg

**Äldre i samhället – förr, nu och i
framtiden, del I.**

TEORIER OCH FORSKNINGS- ANSATSER

Lars Tornstam, Birgitta Odén & Al-
var Svanborg. *Liber förlag* 1982, 315
sidor.

Rapporten är skriven på uppdrag av
Delegationen för långsiktsmotiverad
forskning (Salfo). Den nu utkomna
första delen är i huvudsak Torn-

stams verk. Mer än hälften av boken
behandlar teoretiska perspektiv på
äldrandet och är helt skrivet av den-
ne. I övrigt behandlas ett ämne som
benämns "Intervention i samhället"
där Tornstam också bidragit med
två avsnitt. De båda andra huvud-
författarna har här skrivit ett par
kortare avsnitt. De viktigaste inläg-
gen i denna del av boken är skrivna
av Nils Elvander som behandlar
pensionärspolitik och Lars Ågren
som skriver om bostadsutformning.

Det är en viktig bok. Särskilt av-
snittet om de teoretiska perspekti-
ven har aldrig tidigare behandlats på
ett så utförligt och ingående sätt för
svensk publik som göres här. Det
enda man kan beklaga är Tornstams
stil, som är både snårig och tungläst.
Den viktigaste målgruppen med
denna bok måste vara våra politiker.

Det är en fara med att skriva
krångligt för politiker, då dessa up-
penbarligen har för vana att lägga
dylika skrifter åt sidan. Det vore
synd om detta skulle bli fallet med
den här boken. Ett av de förslag som
Tornstam framför är att man skall
studera äldrandets problem med
hjälp av ett nyckelbegrepp som han
kallar: "Livsstilen".

Livsstilen efter pensioneringen är
beroende av såväl ekonomiska, so-
ciologiska som medicinska förhål-
landen som individen levt under i
sitt yrkesverksamma liv. För att ta
ett exempel, som författaren har
hämtat från Zetterberg i Sifos livs-
stilsenkät 1977: Om livsstilen hos en
individ före pensioneringen domine-
rats av arbete kan det antagas att en
sådan person senare får större an-
passningsproblem jämfört med den
som haft familjelivet som domine-
rande livsstil. Ett sådant betraktel-
sesätt är inte oviktigt. Man kan fråga
sig hur mycket intresse och tid de
personer som planerar morgondag-
ens äldreomsorg ägnar att utreda
livsstilen hos våra blivande pensio-
närer. Det finns risk att framtidens
omsorgsverksamhet dåligt kommer
att svara mot människornas behov.

För att söka klarlägga begreppen

ställer Tornstam upp en matris av livsstilar där dessa utgör en kombination av välfärdsdimensioner och arenor. Sistnämnda uttryck är hämtat från den amerikanske sociologen Coleman, som förfäktar att enbart resurser som kan frigöras hos enskilda människor inte är tillräckligt för att ge livskvalitet. Det krävs också olika arenor där resurserna skall frigöras. Tornstam får på så sätt fram 18 kombinationer som ger livsstilsbegreppet en innebörd i flera dimensioner. Även om referenten har svårt att helt dela författarens gruppuppdelning är det onekligen både praktiskt och fyndigt att använda sig av matrisuppdelning för att förenkla och åskådliggöra sin uppfattning.

Referenten har endast antydningssvis uppehållit sig till en del av Tornstams omfattande analys av de teoretiska perspektiven inom gerontologin. Det beror på att införandet av livsstilsbegreppet i gerontologisk forskning är något nytt och kanske något som kan få praktisk användning i framtiden. Övriga avsnitt i Tornstams huvudarbete behandlar samhällsförändring, resursbegrepp och åldrandet i utbytesteoretiskt perspektiv. Dessa avsnitt är intressanta men ytterst teoretiska och fyllda av hänvisningar till samhällsforskare som för den sociologiskt fä-kunniga är helt okända.

I den del av boken som benämns "Intervention i samhället" fäster man sig framför allt vid Nils Elvanders kapitel "Pensionärspolitik". Framställningen är en bred redogörelse för de svenska partiernas och de svenska intresseorganisationernas ställningstagande inom åldringsvårdspolitiken under 1970- och 1980-talen. En intressant upplysning ges: en av de viktigaste aktörerna i åldringsvårdsfrågor – landstingsförbundet – saknar handlingsprogram i dessa frågor. Svanborg redogör i sina kapitel "Tvärvetenskaplig intervention i praktiken" och "Intervention i samhället i ett medicinskt perspektiv" för erfaren-

heter som vunnits vid den sk H-70-undersökningen i Göteborg. Det är en stor upplagd medicinsk undersökning av åldrandet, äldre människors hälsotillstånd och levnadsförhållanden. Den startade redan 1971/72 och pågår fortfarande. Lars Ågren slutligen skriver om "Intervention i ett bostadsutformningsperspektiv". Är det något som gått snett i vårt samhälle är det väl bostadsfrågan. Lars Ågren visar på en del fel som gjorts och ger några förslag till förbättringar. Men hur man skall få pengar till att bygga rationella bostäder för 1,5 milj pensionärer med alla deras många behov på individuell anpassning ges ingen anvisning för. Dessutom förordar Lars Ågren kollektivhus, en idé som referenten finner en smula utopisk.

Percy Nordqvist

Hur upplever små barn berusat beteende?

INGER NELSON-LÖFGREN
OCH ALLIS DANIELSON

Barns föreställningar om alkohol

Socialstyrelsen redovisar 1982: 12

Inger Nelson-Löfgren och Allis Danielson har gemensamt presenterat "Barns föreställningar om alkohol", som bygger på Inger Nelson-Löfgrens intervjuer av 6-åringar boende i Sverige respektive Frankrike och Allis Danielsons teckningsanalyser av 6-åringarnas "bilder av en människa som druckit alkohol".

Efter intervjuer av 117 barn jämnt fördelade mellan könen, där också en mindre grupp judiska och franska barn boende i Sverige ingår, och efter analyser av teckningar från 113 av barnen visar författarna att redan 6-åringen har kunskaper, föreställningar och fantasier om alkoholeffekter. Inger Nelson-Löfgren har också gjort liknande intervjuer

bland en mindre grupp franska barn boende i Frankrike, som skulle kunna tala för att det finns kulturella skillnader då de svenska barnen talar om skillnad från de franska uppfattningar om "berusat beteende" som ett från de normala avvikande beteende.

De resultat som redovisats framställda på ett anspråkslöst och väl avvägt sätt utifrån de referensgrupper som har använts. I den tid vi lever, då alkoholkonsumtionen ökar i hela den västliga kulturen, och den i Sverige på nytt nått samma genomsnittliga nivå som under 1800-talets slut är det mycket rimligt att tänka sig att även så små barn som 6-åringar har upplevt effekter av alkohol som präglar deras föreställningsvärld. Intressant att notera är att de flesta av barnen i Inger Nelson-Löfgrens och Allis Danielsons undersökning uppfattar alkoholeffekter som klart negativa och obagliga. Den som dricker tycks vara ensam, olycklig och utstött.

Det skulle vara mycket intressant att i en undersökning av denna typ följa barn prospektivt, och se hur barns föreställningar och attityder inför alkohol förändras, eller förblir oförändrade, under deras mogna till vuxen individ.

Sammanfattningsvis kan sålunda sägas att "Barns föreställningar om alkohol" är såväl läsvärd, intressant som tankeväckande.

Per-Anders Rydellius

Våra recensenter

Monica Ohlsson är psykolog inom mödra- och barnhälsovården, Uppsala läns landsting. Britt Persson socialkonsulent i Östergötlands län, Percy Nordqvist överläkare vid Wasa sjukhus, Göteborg, Per Anders Rydellius docent och bitr överläkare vid barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, S:t Görans sjukhus, Stockholm.